



Kompetencje międzypokoleniowe (transgeneracyjne) nauczycieli

Stefan M. KWIATKOWSKI

Pokoleniem nazywamy zwykle grupę osób w podobnym wieku, które wyróżnia uczestnictwo w szczególnego rodzaju wydarzeniach, mających w związku z tym wspólne doświadczenia. Nowe pokolenia, zwane też generacjami, pojawiają się co 20-30 lat. W sytuacjach charakteryzujących się liniowym rozwojem społecznym jest to raczej 30 lat, natomiast skokowe zmiany, powodujące szybsze dojrzewanie i wyrazistszą identyfikację, sprawiają, że skróceniu podlega okres między kolejnymi pokoleniami.

W języku potocznym funkcjonuje bardzo wiele sformułowań odwołujących się do kategorii pokolenia. Mówimy o pokoleniu wojennym, mając na myśli młodych ludzi walczących na wszystkich frontach II wojny światowej, o pokoleniu powojennym, które podjęło ciężar odbudowy kraju, o pokoleniu rewolucji obyczajowej lat 60. ubiegłego wieku czy też o pokoleniach związanych z dominującymi nurtami w sztuce (w muzyce może to być pokolenie identyfikujące się z wczesną twórczością zespołu The Beatles – pokolenie beatlesów, w filmie pokolenie wychowane na francuskiej Nowej Fali czy rodzimym kinie moralnego niepokoju).

W wymiarze rodzinnym wyróżniamy w sposób naturalny trzy pokolenia: dziadków, rodziców i dzieci (wnuków), rzadziej cztery – obejmujące jeszcze pradiadków.

W naukach społecznych, w tym w pedagogice, rozważania pokoleniowe obejmują osoby:

- urodzone przed rokiem 1960 (tzw. pokolenie *baby boomers*),
- urodzone w latach 1961-1983 (tzw. pokolenie X),
- urodzone w latach 1984-1997 (tzw. pokolenie Y),
- urodzone po roku 1997 (tzw. pokolenie Z)¹.

Pokolenie *baby boomers* to pierwsze pokolenie powojenne, związane z wyżem demograficznym. Jest to najstarsze spośród analizowanych pokoleń i co za tym idzie dzieli je największe różnice ze współczesnym pokoleniem Z.

Pokolenie X to w warunkach polskich pokolenie PRL-u, to osoby, których młodość przypada na schyłkowy okres poprzedniego ładu gospodarczo-społecznego.

Pokolenie Y, zwane niekiedy „pokoleniem Millenium” (millenials), to mieszkańcy „globalnej wioski”, pierwsi użytkownicy mediów cyfrowych, swobodnie poruszający się w warunkach gospodarki rynkowej.

¹ Źródła podają różniące się od siebie przedziały czasowe następujących po sobie pokoleń. Można przyjąć, że podane daty są umowne, określające jedynie w przybliżeniu początek i koniec każdego pokolenia.

Pokolenie Z to pokolenie Internetu i mediów społecznościowych – osoby wzrastające w środowisku nowoczesnych technologii, funkcjonujące równie skutecznie w świecie realnym, jak i w wirtualnym.

Relacje występujące między pokoleniami mają różny charakter. W przypadku pokoleń żyjących bezpośrednio po sobie możliwe jest częściowe przenikanie w obrębie roczników usytuowanych na styku między pokoleniami. Efekty przenikania obserwowane są w sferze języka, rozumienia i interpretacji historii oraz szeroko rozumianej kultury – lektur, filmów, przedstawień teatralnych, muzyki („łączącej pokolenia”).

Wraz ze zwiększaniem się dystansu między pokoleniami (dotyczy to zarówno pokoleń sąsiadujących ze sobą, jak i osób urodzonych na przeciwległych biegunach czasowych) przenikanie stopniowo zanika. Jego miejsce zajmuje pogłębiająca się odrębność, prowadząca – w skrajnych sytuacjach – do całkowitego braku możliwości wzajemnego zrozumienia. Pojawia się więc pytanie o sposoby przełamywania barier międzypokoleniowych. Odpowiedź oczywiście zależy od charakteru instytucji, w której pracują przedstawiciele różnych pokoleń, ale niewątpliwie zadania w tym zakresie ma do spełnienia szkoła. To właśnie w czasie nauki szkolnej uczniowie powinni zrozumieć istotę różnic międzypokoleniowych i nauczyć się czerpać, jako pokolenie najmłodsze, z doświadczenia osób reprezentujących starsze pokolenia. Aby to się stało, niezbędne jest odpowiednie przygotowanie nauczycieli – pokoleń *baby boomers*, X i Y – do kształtowania właściwych, w tym obszarze, postaw dzieci i młodzieży – pokolenia Z. Należy przy tym pamiętać o umiejętnościach nauczycieli, które pozwalają na interakcje z pokoleniami rodziców, a także na relacje międzypokoleniowe wśród grona pedagogicznego.

inteligencja interpersonalna jest zdolnością polegającą na otwartości wobec innych

Przygotowanie, o którym mowa, wymaga odwołania się do inteligencji interpersonalnej i intrapersonalnej nauczycieli. Zgodnie z teorią inteligencji wielorakich Howarda Gardnera² inteligencja interpersonalna jest zdolnością polegającą na otwartości wobec innych (np. uczniów i ich rodziców), czego przejawem jest szeroko pojęte zrozumienie i akceptacja różnego rodzaju emocji i działań – umożliwiające efektywną współpracę. Z kolei inteligencja intrapersonalna jest zdolnością do ciągłego samopoznawania, które jest podstawą do kontroli i regulowania własnych zachowań. Według Gardnera oba te typy inteligencji można określić mianem inteligencji społecznej.

Teoria Gardnera i wyróżniona przez niego inteligencja społeczna korespondują ze sformułowaną przez Petera Saloveya i Johna D. Mayera koncepcją inteligencji emocjonalnej³.

W procesie przygotowania nauczycieli istotne jest zwrócenie uwagi, że inteligencja emocjonalna może być, dzięki przemyślanym oddziaływaniom środowiskowym, kształtowana i rozwijana. Od instytucji kształcących nauczycieli wymaga to jednak

celowych działań obejmujących doskonalenie umiejętności indywidualnej oceny poziomu inteligencji emocjonalnej, rozpoznawanie występujących deficytów i przygotowanie odpowiednich programów doskonalących.

Wysoki poziom inteligencji emocjonalnej nauczycieli umożliwia rozwiązywanie konfliktów wychowawczych, właściwe relacje z rodzicami i władzami oświatowymi – jest czynnikiem sprzyjającym sukcesowi w pracy pedagogicznej. Jest też jednocześnie warunkiem optymalnego kształtowania i rozwijania tego typu inteligencji u uczniów.

Prof. zw. dr hab. Stefan M. KWIATKOWSKI jest profesorem zwyczajnym APS, rektorem Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Kierownikiem Katedry Pedagogiki Pracy i Andragogiki.

² Gardner H. *Frames of mind. The theory of multiple intelligence*, New York 2011, Basic Books, s. 251-292.

³ Salovey P., Mayer J.D. *Emotional intelligence*. „Imagination, Cognition and Personality” nr 9/1990, s. 185-211.